

Metéusenos a música no corpo

Ailén Kendelman e Areta Bolado

Ao inicio só temos o corpo. Témolos, despois, como fogar e como campo de batalla.

Entre líquido amniótico e prantos, aprendemos a cantar antes que a falar. Dende cativas escoitamos alalás, cantos de traballo, responsos e misas cantadas, mesmo entoamos a táboa de multiplicar rapeada. Cantamos para celebrar, para curar, para non esquecer. Nacemos e medramos rodeadas de sons e música e o teatro, como experiencia humana e festa colectiva, non pode existir lonxe da vida.

A música é un dos trazos definitorios de A Panadaría que, xunto co humor e o feminismo, completa a nosa Santísima Trindade. Escollemos, para as nosas montaxes, o formato musical, e nunha rebelión dende as marxes, espímolos de todo aderezo poñendo ás actrices no centro. En *Pan! Pan!* (nomeado a Mellor Música Orixinal nos María Casares 2015), *Panamericana* e *Elisa e Marcela* non hai instrumentos nin diapasons, hai unha aposta clara por revisitar este formato moi lonxe dunha produción de Broadway, a capela e usando as nosas voces e corpos como únicos instrumentos.

Esmigallando os procesos de composición

No noso traballo creativo non queremos que a música funcione como un fío musical para un espectáculo senón que apostamos por colocala ao mesmo nivel significativo que o texto ou a interpretación. A música, no caso de A Panadaría, sempre aparece para accionar, ben sexa para remarcar, dar outro prisma ou provocar cambios no que acontece na escena. O bo que ten estar nos inicios (tres espec-

táculos son o comezo, esperemos) é que aínda non temos nada escrito sobre como facer as cousas e en cada proceso imos atopando novos xeitos de facer. Nos procesos de composición musical acontece o mesmo.

No caso do noso primeiro espectáculo, *Pan! Pan!* a música vén marcada pola parodia dos filmes de vaqueiros, cuxas bandas sonoras están moi arraigadas nas ISO (identidades sonoras) culturais de gran parte da poboación adulta galega. En *Panamericana* establecemos un diálogo lúdico entre os ritmos latinoamericanos e os tradicionais no folclore galego. *Elisa e Marcela* é unha viaxe desenfadada que pasa polos inicios do século XX (ragtime, fado), bulerías, copla española e música actual. Os tres espectáculos caracterízanse por unha aposta pola esencia, por volver á música vocal e aos ritmos de raíz. Somos dunha terra onde as mulleres herdaron e gardaron na súa memoria, a través do tempo, gran parte da música do noso país. As composicións orixinais de Ailén Kendelman, tentan sempre volver ás orixes e ao corpo, procurando ritmos tradicionais de diferentes continentes e empregando a sonoridade das palmas, chiscar de dedos ou a expresión vocal.

O proceso de creación das bandas sonoras é simultáneo e inseparable do proceso de creación do espectáculo. Deste xeito, imos visionando e revisonando as escenas que imos propoñendo nos ensaios e identificando intres nos que consideramos que pode acaerlle ben un momento musical ou ben, doutro xeito, partimos da música como motor principal dunha escena. Ás veces unha idea musical

Pan! Pan!

ten tanta forza para nós e ten tanto interese de seu que o que facemos é buscar en que lugar do espectáculo cumpre mellor a súa función. Ailén, no seu traballo de compositora e directora musical, busca tamén o equilibrio nos ambientes sonoros. As nosas escenografías, sempre mínimas, conviven con espazos imaxinarios que construímos, xunto coa complicidade do público, a través dos sons, é dicir, unha porta, un revólver ou o mar constrúense como imaxe mental inmediata cando emitimos o seu son.

Como compositora da compañía, Ailén, precisa intres de traballo en solitario, na casa e diante do teclado, nos que probar estruturas harmónicas e diferentes melodías, escoitar música que a estimule ou enchope dun estilo e improvisar coa voz ata que vai aparecendo material que pensa que pode encaixar coa idea que estamos a traballar. Inmediatamente fai unha gravación de audio e envíalla a Areta e Noelia. Ao recibiren o bosquejo intercambiamos opinións entre as que están máis distanciadas e Ailén, que fai a proposta. Pouco a pouco, entre ensaios, a idea vaise pechando. Noutros casos, porén, facemos improvisacións conxuntas de melodías ou letras e gravamos todo para que despois ela seleccione o material que nos interesa ou ideas das que turrar aínda máis. En calquera caso, e aínda que o traballo é colectivo, a composición require moitas veces, para Ailén, de silencio

e soidade para que o que amasa na cabeza leve con xeito.

Dentro deste traballo compositivo da música tamén prestamos grande atención ao contido das letras e aos mecanismos cómicos. Utilizamos moitos e variados recursos para provocar a gargallada do público que pasan polo xogo cos timbres e resadores vocais, a aposta pola ironía, a parodia, a retranca ou a esaxeración, a presenza do erro ou o fracaso, a creación de gags por repetición (regra do tres ou repetición dun mesmo chiste), os choques entre estilo musical e contido, a formulación de dobres sentidos e xogos de palabras ou a ruptura de tópicos e expectativas. Tamén existen nas súas bandas sonoras pezas máis íntimas e poéticas, como o bolero de *Panamericana*, ou reivindicativas como «Purpurina de amor» de *Elisa e Marcela*.

As composicións instrumentais e partituras rítmicas corporais conviven cos temas con letra nos que esta pode chegar antes ou despois da música ou mesmo ser escrita en paralelo á parte instrumental. Nalgúns casos Ailén presenta a peza completa, noutros partimos dunha letra de Areta ou tamén xorden de improvisacións das tres. En todos os casos temos moi presente, igual que en toda a nosa produción escénica, unha frase da escritora Brigitte Vasallo, «hai unha diferenza clara entre a sátira e o humor opresivo, a sátira para ser ten que apuntar cara arriba ou apuntar cara adentro, o que apunta

Ailén Kendelman en *Elisa e Marcela*. Foto: Rosinha Rojo.

«cara abaixo é humor opresivo». Ela mesma aclara que se facemos burla da negra, da trans ou da violada, se os nosos chistes asedian aos grupos minorizados só perpetuamos os nosos privilexios. En A Panadaría buscamos outro xeito de facer comedia, dende o feminismo, e de reapropiarnos de espazos como o humor ou a música que moitas veces as mulleres non puidemos ou non nos deixan habitar. Se continuamos falando de música, podemos dicir que no Estado Español só un 6% das composicións musicais para teatro son obra de mulleres. Hai poucas cousas máis universais que a música e poucas máis transgresoras que o humor e aí é onde en A

Panadaría atopamos o noso camiño na creación escénica.

Hoxe, aquí, dedicámoslle un apartado especial á música dentro do noso traballo, unha disciplina que nos estimula e na que nos poñemos retos de cada vez. Con cada montaxe afondamos en novas dificultades técnicas como o canto a voces ou a execución de partituras rítmicas complexas e, tendo en conta que dúas de nós non son músicas, supón toda unha aprendizaxe. Nestes camiños de procura creativa, de baleirar o escenario e limpar o noso teatro de aderezos, sempre quedamos as tres. Ao inicio e ao final só temos o corpo. E a música.